

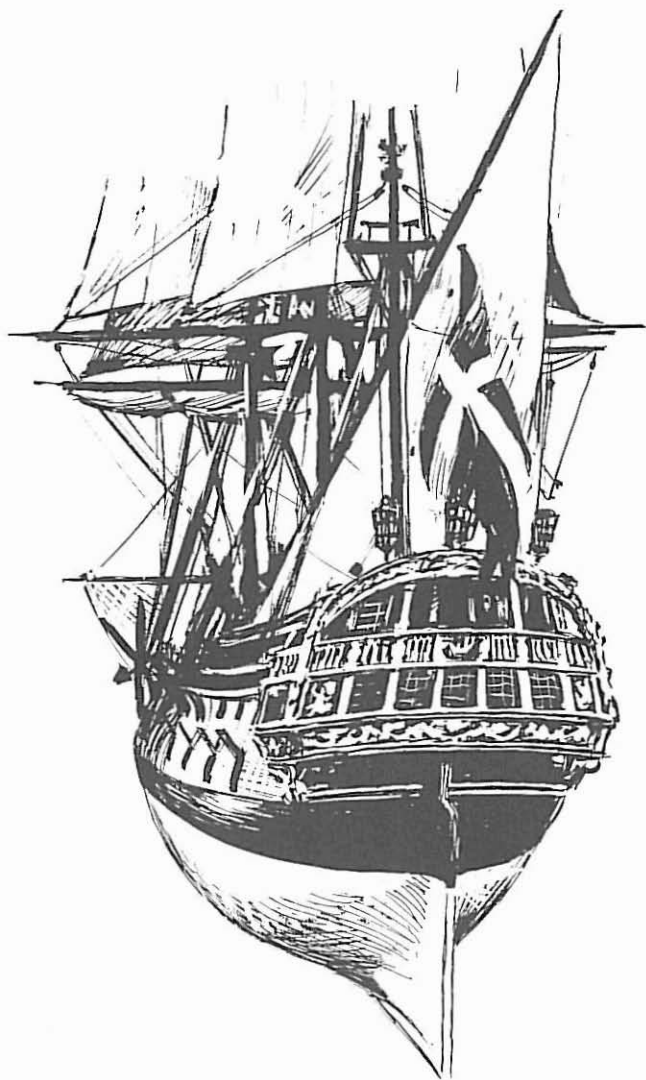
Marinehistorisk Tidskrift

970

• mh

3. ÅRGANG

X NR. 2

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT
maj 1970 3. årgang nr. 2

udgives af
Marinehistorisk Selskab,
Selskabet Fregatten Jyllands
Venner og Selskabet Orlogsmuseets Venner.

ekspedition:
Lektor Jørgen Barfod
Ved Fortunen 10 A
2800 Lyngby - 87 22 54

redaktion:
Stud. mag. Hans Chr. Bjerg
Rektorparken 12, 9. t.v.
2450 København SV.

udsendes
4 gange om året til medlemmer af de tre udgivende selskaber.

abonnement
kan tegnes gennem de udgivende selskaber eller ved henvendelse til ekspeditionen.

eftertryk af
hele artikler kan kun finde sted efter aftale.

forsiden
er tegnet af marinemaleren
Søren Brunoe og forestiller
modellen af orlogsskibet
FYEN på Orlogsmuseet.

SAMARBEJDET FORTSÆTTER

mellem de tre selskaber. En betænkelighed under planlægningen af samarbejdet var, om der ikke blot var tale om "Tordenskiolds soldater" (!) i de tre selskabers medlemslister. Ejendommelig nok var det antal personer, der gik igen i medlemslisterne, så forsvindende minimalt, at man opgav at udarbejde et særligt fordelingssystem i forbindelse med udsendelserne. Derfor har de meget få, det drejer sig om, fået det foregående nummer af Marinehistorisk Tidsskrift fra hvert af de selskaber, som vedkommende er medlem af. Dette agtes fortsat praktiseret, men såfremt De ikke ønsker at få tilsendt 3 numre hver gang, bedes De kort skrive til redaktøren. De vil herefter kun få tilsendt et. Da det er så få, der er tale om, vil jeg foreslå, man bruger ekstraeksemplarerne til at forære væk og dermed gøre andre interesserede i marinehistorie.

Teknikken spillede os desværre et lille puds, idet figurangivelserne på bagsiden af 1/1970 var forsvundet under optagelsen, fordi trykket havde været for svagt. Heldigvis fremgik det dog af sammenhængen, at den store figur skulle være fig. 1. Figuren i øverste højre hjørne fig. 2, "skibet" fig. 3, de tre kroner fig. 4 og de to våbener under fig. 1 fig. 5.

De er stadig velkommen til at indsende indlæg, spørgsmål eller forslag til emner, der ønskes behandlet.

HANS CHRISTIAN BJERG

ORLOGSMUSEET

Årsberetning for 1969

For Orlogsmuseet har året 1969 budt på en række glædelige begivenheder. Som omtalt i forrige årsberetning opnåede museet statsanerkendelse med en bevilling fra Ministeriet for Kulturelle Anliggender på 30.000 kr., en bevilling som for finansåret 1970/71 er blevet forhøjet til 40.000 kr. Museet har i årets løb også haft den glæde at modtage Chefen for Søværnets anerkendelse som værnets officielle museum, hvori Flådens historiske samlinger efterhånden skal indgå. Det er ganske åbenbart, at den officielle status, Orlogsmuseet således i årets løb har opnået, i en lang række tilfælde vil blive museet til største hjælp i det daglige arbejde såvel udadtil som indadtil.

Også på det økonomiske område har museet haft et fremgangsrigt år, idet man gennem kaptajn Emil Lassen, vicepræsident for The Henry L. and Grace Doherty Charitable Foundation i New York har modtaget et bidrag på ikke mindre end 40.000 dollars svarende til ca. 300.000 kr. Med dette smukke bevis på dansk-amerikansk venskab er museets økonomi blevet så vidt stabiliseret, at man med henblik på det kommende museumsbyggeri på Nivaagaard har kunnet hensætte en sum på 255.000 kr. I samme forbindelse skal det nævnes, at museet fra Det Store Nordiske Telegrafelskab i anledning af dets 100-års jubilæum har modtaget en gave på 50.000 kr., der har haft den aller største betydning for en sikring af museets drift i det forløbne år.

Med stor sorg modtog museets komite meddelelse om, at vexelerer Holger Jensen efter længere tids sygdom den 26. februar var afgået ved døden. Vexelerer Holger Jensen blev allerede i 1958 opfordret til at indtræde i komiteen, hvor han med sin store økonomiske indsigt ydede en ganske enestående indsats, der ikke mindst kom til udtryk under de aller sværeste økonomiske perioder. Ikke alene for hans store faglige støtte men også for hans venlighed og hjælpsomhed vil Holger Jensens minde på den smukkeste måde blive bevaret i museets historie.

Takket være modtagelse af en lang række genstande, arkivalier, fotografier m.v. har museets samlinger også i 1969 haft en glædelig vækst. Museet bringer påny en hjertelig tak til følgende givere:

<u>Hans Majestæt Kongen:</u>	Model af kongeskibet "Dannebrog" skænket Kong Christian X i anledning af dennes 70-årsdag.
<u>Orlogskaptajn Aage H. Andersen:</u>	Epauletter for materielmester af 2. grad (1945)
<u>Overassistent E. Bjerre:</u>	Kobberplaque af fregatten "Jylland".
<u>Direktør, civilingeniør Steen Carstensen:</u>	Søofficerssabel (1800-tallet) samt diverse uniformseffekter.
<u>Kontorchef P. Feldthusen:</u>	Maleri af fregatten "Jylland", granat, kanonkugle, lanterner fra samme, vase med motiv af "Jylland" samt mappe med diverse tegninger og arkivalier.
<u>Fru Gerda Guldbjerg:</u>	Kobberstik: Generaladjutant og Capitain i Søetaten Johan Christian Schrödersee, 1756-1801, stik af G. Haar efter J. Juel.
<u>Hr. D. Hermansen:</u>	Blyantstegning af "Delfinen" 1883.
<u>Kommandør C. v. d. Hude:</u>	Diverse uniformseffekter.
<u>Fru Dagmar Iversen:</u>	Fortjenstmedaille i guld, lommekronometer tilhørt maskinmester Iver Iversen, samt et sprængstykke fra E. 13.
<u>Installatør Orla Jacobsen:</u>	Diverse vragsfund optaget fra "Indfødsretten" sænket på Københavns Rhed 1801.
<u>Maskinmester H. Koefoed:</u>	Musikdirigent i Søværnet S. Koefoeds taktstok.
<u>Overfenrik E. Larsen:</u>	Diverse uniformseffekter.
<u>Fru K. Lenthe:</u>	Model af kanonbåden "Falster", foto af samme samt diverse uniformseffekter tilhørt underdirektør J. C. A. Poulsen.
<u>Hr. Erik Pedersen:</u>	Spyttebakke fra kaserneskipet "Fyn".
<u>Søværnets Intendantur:</u>	20 stk. køjelagner.
<u>Forfatteren Carl Østen:</u>	Matroskrave fra 1923 samt fotos optaget om bord i "Valkyrien" 1902.

Museets samling af bøger, fotografier og arkivalier er blevet forøget med gaver fra følgende:

Afdelingschef Knud Agbo, overassistent R. Arnved, kaptajnlojtnant E. Bisp, direktør, civilingeniør Steen Carstensen, Faaborg byhistoriske Arkiv, Fjernkendingsskolen, 1. intendent Stig Fogelmarck, sømandsskolelærer A.S. Frederiksen, sadelmagermester Sv. Graven-gaard, Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, hr. Louis Hansen, Hærens Arkiv, guldsmed H. Jacobsen, maskinmester H. Koefoed, frk. C. Jørgensen, depotbestyrer E. Jørgensen, Marinens Bibliotek, frk. I. Ravn, hr. A. Søndergaard, viceadmiral A.H. Vedel.

Ved køb har museet i årets løb erhvervet følgende:

Prisonen i Reading, 2 stk. farvelagte tegninger, sign. Mathis Petter Clausen, 1807.

Signet af messing opfisket fra vraget af "Christian den Ottende" skudt i brand i Eckernförde fjord den 5. april 1849.

"Christian den Ottende"s ødelæggelse den 5. april 1849, farvelagt litografi, V. Ruhs.

Den danske Søret, 1590.

Museet har i 1969 haft en glædelig stigning af antallet af besøgende på ca. 2.000, nemlig fra 8.883 til 10.822. Det samlede besøgstal siden 1958 er herefter opgjort til 119.506.

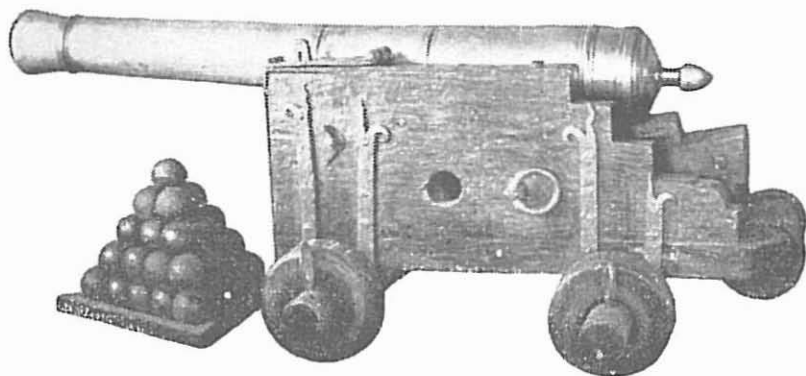
I anledning af Hans Majestæt Kongens 70-års fødselsdag arrangerede museet i tiden 7.-23 marts en særudstilling, der tegnede et billede af Majestættens gerning inden for søværnet fra de helt unge dage indtil nu. Det var museet en stor glæde i denne udstilling at kunne vise en del af Kongens personlige ejendele, bl.a. de mange udnævnelsesbreve, der er knyttet til hans advancementer inden for værnet samt nogle meget smukke sølvmodeller af kongeskibet "Dannebrog". Museet har endvidere stillet materiale til rådighed for Københavns Handelsbank i forbindelse med bankens særudstilling i anledning af Dannebrog's 750-årsdag og endelig har man udlånt en del fotografier til den i Rådhushallen arrangerede udstilling om Thailand, der fandt sted i marts måned.

I årets løb er 441 museumsgenstande og fotografier blevet katalogiseret, hvorefter det samlede antal registrerede numre udgør 6.366. Kildehenvisningsregistre, billedsamlingen og avisklipsamlingen har som tidligere år fået en betydelig tilvækst og har været af stor praktisk værdi i forbindelse med de 167 forespørgsler fra ind- og udland, som museet har modtaget.

I dagene 9.-11. maj havde Våbenhistorisk Selskab arrangeret en skandinavisk kongres i København. Mødets sidste dag omfattede et besøg på Orlogsmuseet, hvor ca. 150 kongresdeltagere deltog.

Den 20. juni åbnede Vikingskibsmuseet i Roskilde sine porte for offentligheden. Den følgende dag deltog Vikingskibsmuseets indbudte museumsgæster fra Norge, Sverige, England, Tyskland og Polen i en udflugt, der bl.a. omfattede besøg på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg og på Orlogsmuseet. De to museer var samme dag værter ved en frokost på Nivaagaard, hvor Den Hageske Stiftelse med største velvilje åbnede Malerisamlingen for de udenlandske gæster.

Som museets repræsentant har direktøren deltaget i Dansk kulturhistorisk Museumsforenings årsmøde i Svendborg i dagene 4.-7. september. Direktøren indvalgte ved denne lejlighed i Museumsforeningens bestyrelse. Hr. Munthe af Morgenstierne, der har deltaget i museumskurser i Vester Vedsted i dagene 21.-29. juli og i Lakolk 28.-30. november, har endvidere i efteråret foretaget studierejse til museer i London og Amsterdam.

I løbet af sommeren blev Nivaagaard hovedbygningens underetage taget i anvendelse, hvorved antallet af lejemål blev øget fra 12-17.

Ikke mindst takket være optagelse på finansloven og ovennævnte betydelige donationer er det med glæde, man for første gang i museets historie har kunnet se tilbage på et år, der slutter med balance på driftsregnskabet. Herudover skal bringes en tak til Finansministeriet for tildeling af brevduetotalisatormidler, til Københavns Kommunes Kulturfond og til de institutioner og firmaer, der gennem en økonomisk støtte har vist museet og dets arbejde deres interesse.

Den 25. juni 1970 kan "Kongelig Majestæts Modelkammer", hvis traditioner i dag videreføres af Orlogsmuseet, fejre sin 300-årige beståen. Det er tanken på forskellig måde at festligholde denne dag, dels ved arrangement af en særudstilling i Rodovre-Centret i juni måned og en udstilling senere på året tilrettelagt i forbindelse med Københavns Handelsbank, dels ved en grundstensnedlæggelse på museets byggegrund på Nivaagaard.

I sommerens løb vil man derefter påbegynde opførelse af en første etape af den af arkitekten, professor Erik Chr. Sørensen projekterede museumsbygning tilstrækkelig stor til at kunne rumme skiftende særudstillinger i forbindelse med museets øvrige aktivitet.

Selv om året 1969 på mange måder har betydet et skridt mod museets målsætning, må man desværre konstatere, at der fortsat ikke eksisterer nogen økonomisk mulighed for ansættelse af en ganske nødvendig fast museumsstab, og at opførelse af den endelige museumsbygning fortsat fortoner sig i det uvisse. Som et led i vort lands kulturhistoriske museumsreds har museet nu opnået officiel anerkendelse; museets komite kan kun give udtryk for glæde herover, men må samtidig hertil knytte et ganske klart ønske om, at den dag ikke må være fjern, da dette museum må blive i stand til at yde en effektiv indsats i vor maritimhistoriske forskning og udfolde den formidlende aktivitet, der af offentligheden - og med rette - må kræves af vor tids museer.

A. H. Vedel
Formand

Ole Crumlin-Pedersen

P. V. Glob

B. Munthe af Morgenstierne
Museumsdirektør

Flemming, Greve af Rosenborg

Knud Klem

E. Wulffhagen
Næstformand

ORLOGSMUSEETS KOMITE

Indtægter:

Tilskud fra Selskabet Orlogsmuseets Venner		45.000.-
Entreindtægt		7.963.25
Salg af bøger, kataloger, postkort m.v. ...	2.073.-	
% forbrug fra lager og afgifter	<u>980.40</u>	1.092.60
Renteindtægter		5.413.01
Ministeriet for kulturelle Anliggender ...	30.000.-	
Finansministeriet (Brevduetotalisator) ,...	<u>5.000.-</u>	
Grace Doherty Charitable Foundation	301.200.-	
% arritekthonorar	<u>45.000.-</u>	
	256.200.-	
Heraf hensat til Nivaagaard fond	<u>255.000.-</u>	1.200.-
Store Nordiske Telegraf-Selskab A/S	50.000.-	
Københavns Kommunes magistrats 1. afdeling .	7.000.-	
Marstal kommune	<u>50.-</u>	93.250.-

152.719.66

=====

Aktiver:

Status pr. 1.

R. Henriques jr.	53.848.13
" " " bunden konto	200.000.-
Beholdning af bøger og postkort m.v.	2.516.31
Kassebeholdning	200.-

256.564.44

=====

Der er indgået en forpligtelse til køb af afdøde orlogskaptajn Holcks samling af registranter og fotografier, kr. 75.000.-, hvoraf er betalt kr. 7.500.-

København i marts 1970
Orlogsmuseets Komite

Ole Crumling-Pedersen
P.V. Glob

A.H. Vedel

Flemming Greve af Rosenborg
Knud Klem

B. Munthe af Morgenstierne

E. Wolfhagen

Driftsregnskab for tiden 1. januar til 31. december 1969

Udgifter:

Udstillingen	13.533.88	
% tilskud særudstilling "Kongen og Søværnet"		
Bikuben	5.000.-	
Den Berlingske Fond	<u>600.-</u>	5.600.-
		7.933.88
Indkøb til samlingen		3.522.27
Marinehistorisk registratur, hånd- bibliotek	6.875.11	
Fru Holck, afdrag på samling	<u>7.500.-</u>	14.375.11
Husleje, varme, lys og rengøring ..		52.144.26
Kontorhold, porto og telefon		6.576.60
Reklame, museumsbesøg og gæster		10.770.04
Revision		1.700.-
Gager og lønninger		38.127.34
Udgifter vedrørende Nivaagaard	40.703.43	
% lejeindtægter	<u>25.480.-</u>	15.223.43
Diverse udgifter		1.579.64
Overskud overført til kapitalkonto		767.09
===		<u>152.719.66</u>

januar 1970

Passiver:

Forud indbetalt bidrag		50.-
Hensat vedrørende køb af lanterne		250.-
Nivaagaard fond		255.000.-
Kapitalkonto:		
Saldo 1/1 1969	497.35	
+ overskud ifølge driftsregnskab	<u>767.09</u>	1.264.44
=====		<u>256.564.44</u>

København i februar 1970

Revideret

CENTRALANSTALTEN FOR REVISION

Ole Koefoed
statsautoriseret revisor

Lis Borring

SELSKABET FREGATTEN JYLLANDS VENNER

Med henblik på at drøfte Fregatten Jyllands situation i lyset af de synspunkter, der fremkom under mødet i Nationalmuseet i februar 1969, afholdt fællesudvalget for Fregatten Jylland's bevarelse et møde hos rigsantikvaren, professor P.V. Glob, i nationalmuseet den 10. juni 1969.

Formanden, direktør Lichtenberg, nævnte bl.a., at en henvendelse til kulturministeren havde vist dennes oprigtige interesse for Fregatten med det foreløbige resultat, at en ansøgning om et tilskud på 15.000 kr. på grund af likviditetsvanskeligheder var resulteret i en bevilling på 7.500 kr.

Mødets hovedformål var en gennemgang af H.C. Bjergs udkast til en redegørelse, hvor argumentationen for Fregattens bevarelse blev drejet bort fra den krigshistoriske og mod den kulturhistoriske baggrund til brug ved en henvendelse til kulturministeren. Efter indlæg fra en række af mødedeltagerne vedtoges forskellige ændringer, som er blevet indarbejdet i redegørelsen, som forelå færdig i juni 1969.

Som man muligvis vil erindre, blev det på forrige generalforsamling vedtaget at søge Fregatten overflyttet fra forsvarsministeriets til kulturministeriets ressort - en foranstaltning som fik tilslutning fra rigsantikvaren ved ovennævnte møde. Hen på efteråret henvendte direktør Lichtenberg sig til kulturministeren med en anmodning om at foranledige den nævnte overflyttelse, bilagt den udarbejdede redegørelse, hvor Fregattens betydning som kulturhistorisk minde fremhævedes. I skrivelse af 29. november 1969 fremkom kulturministerens svar, som desværre var et afslag under henvisning til, at man ikke så nogen mulighed for at tilvejebringe de midler, som det på langt sigt vil være nødvendigt at anvende til Fregattens istandsættelse og vedligeholdelse.

Den 4. marts har direktør Lichtenberg påny haft en samtale med kulturministeren, som ved denne lejlighed påny gav udtryk for sin positive indstilling til Fregattsagen. Med hensyn til ministeriets overtagelse af Fregatten var der imidlertid under de givne økonomiske forhold ingen mulighed for at ændre den trufne afgørelse.

Under hensyn til, at fællesudvalgets konto allerede er overtrukket, var kulturministeren imidlertid enig i at søge et beløb af størrelsesordenen 15.000 kr. af tipsmidlerne til de løbende udgifter. Et

andragende vil af ministeriet blive besvaret med, at man er sindet at yde et sådant beløb, og indtil dette måtte foreligge engang i sommer, vil man formentlig kunne få bankkredit. I modsat fald må selskabet som ved tidligere lejligheder træde hjælpende til.

Kommandørkaptajn Hertz har forelagt for bestyrelsen en idé udkastet af civilforsvarschef Schultz om at anvende militærnægtere ved restaureringsarbejde på Fregatten. Bestyrelsen har i den anledning haft forbindelse med indenrigsministeriet, som ikke var afvisende, men anmodede om et konkretiseret andragende med forslag bl.a. om ledelse og indkvartering. Politiassistent S. A. Jensen har i den anledning foretaget lokale undersøgelser og har svaret i brev af 12. februar, at man i Ebeltøft efter forhandling bl.a. med borgmester Viggo Jensen ikke mener, at man for tiden kan modtage tilbuddet om beskæftigelse af militærnægtere under henvisning til vanskeligheder ved at underbringe og kostforpleje de pågældende samt nødvendigheden af at ansætte uddannede skibsbyggere til støtte for skibsbygmester Turø's ledelse af arbejdet.

På den henvendelse til ingeniør Ole Crumlin-Pedersen, som omtaltes på forrige generalforsamling, er der indkommet svar desværre gående ud på, at ingeniør Crumlin-Pedersen ikke mener "umiddelbart" at kunne gå ind på at bistå med råd med hensyn til anvendelse af de forhåndenværende pengemidler til Fregattens restaurering, forinden ansvarsfordelingen vedrørende arbejdet med Fregatten er afklaret. Ingeniør Crumlin-Pedersen henviste dog til det materiale, der i sin tid blev fremlagt ved møder på Nationalmuseet i 1960/61.

Der er således ikke mange lyspunkter i sagen om Fregattens bevarelse, men det er bestyrelsens standpunkt, at man bør fortsætte bestræbelserne på med de midler, der nu er til rådighed at holde Fregatten "i live", indtil der kan blæse mildere vinde fra bevillingsmyndighedernes side.

F. A. HEDEMANN

På årsdagen for Helgolands-slaget, 9. maj, nedlagde selskabet en krans ved Suenson-monumentet ved Nyboder i forbindelse med Marineforeningen og Søværnskommandoen.

Den 11. juni fylder selskabets formand, assurandør F. Hedemann, 80 år.

Marinehistorisk Selskab, ved Fortunen 10 A, 2800 Lyngby.Driftsregnskab for tiden 1. januar - 31. december 1969.I n d t æ g t e r

Kontingenter 1969:			
ordinære medlemmer	5.346,00		
støttemedlemmer	550,00		
livsvarige medlemmer	<u>0,00</u>	5.896,00	
Tilskud		0,00	
Renter		713,62	
Overskud af skrifter m.m.:			
salg	12.843,25		
abonnementer på tidsskrifter	384,00		
annoncer	<u>1.750,00</u>		
	14.977,25		
% udgifter:			
beholdning pr. 1/1 1969	45.919,00		
% for højt prisansat	<u>12.842,55</u>		
	33.076,45		
trykningsudgifter o.l.	6.592,86		
gæld til formanden for dennes egne skrifter	<u>5.150,00</u>		
	44.819,31		
___ % beholdning pr. 31/12 1969	<u>33.304,50</u>	11.514,81	3.462,44
			10.072,06
====			=====

U d g i f t e r

Porto, telefon og tryksager	2.449,22
Bestyrelsesmøder og repræsentation	157,00
Medlemsmøder og foredragshonorarer	656,24
Kontingent til Handels- og Søfartsmuseet	150,00
Tab på kontingenter ved sletning og døde	264,00
Diverse	130,87
Overskud	<u>6.264,73</u>
	10.072,06
====	=====

Status pr. 1. januar 1970.A k t i v e r

Kassebeholdning		255,01
Postgirobeholdning		2.288,52
Indestående i Bikuben, Hellerup afdeling:		
nr. 814-000.816	8,81	
nr. 014-100.796	<u>888,86</u>	897,67
Kontingentrestancer:		
1968	16,00	
1969	<u>110,00</u>	126,00
Tilgodehavende for salg af skrifter m.v.		7.781,03
Beholdning af skrifter		<u>33.304,50</u>
		44.652,73
====		=====

P a s s i v e r

Forudbetalte kontingenter 1970		108,50
Kreditorer vedrørende trykning m.v.		3.361,31
Gæld til formanden for dennes egne skrifter		5.150,00
Fond for livsvarige medlemmer:		
saldo pr. 1/1 1969		21.500,00
Formue:		
saldo pr. 1/1 1969	21.110,74	
% for højt prisansat beholdning af skrifter		
m.v. pr. 1/1 1969	<u>12.842,55</u>	
	8.268,19	
+ årets overskud	<u>6.264,73</u>	14.532,92
		44.652,73
====		=====

Foranstående driftsregnskab og status er i overensstemmelse med de for Marinehistorisk Selskab førte bøger, som vi har revideret.

Beholdningen af skrifter er i overensstemmelse med foreliggende fortegnelse, udarbejdet af kassereren. Værdiansættelsen er foretaget af sekretæren. Tilstedeværelsen og værdiansættelsen har vi ikke beskæftiget os med.

København, den 10. april 1970.

Styrelsen

EN MÆRKEDAG

af

R. Steen Steensen

Ej markeret ved trompeters lyd og stykkers løsning, som man gjorde det ved højtidelige lejligheder i gamle dage - sørgelige så vel som glædelige - men dog ledsaget af et lidt vemodigt farvel fra den myndighed, der havde måttet tage den afgørende bestemmelse, blev den 15. februar 1970 en mærkedag i Flådens historie.

Med udrangeringen af minelæggeren LINDORMEN denne dag udgik det sidste dampdrevne skib af Flådens tal, og dermed afsluttedes den 156-årige periode, hvor damp blev anvendt til fremdrivning af danske orlogsskibe. Hvad vel de færreste tænker på, er det efter denne dag alene dieselmotorer og gasturbiner, der finder anvendelse som maskinerier i Flådens skibe.

Lindormen er et af de hyppigst forekommende skibsnavne i Flåden - den senest udrangerede lindorm er således det fjortende skib, der vides at have båret dette navn siden 1607 - og muligvis har der endda været flere endnu ældre navneforgængere.

I den danske folketro er en lindorm et underjordisk væsen, en slange af uhyre størrelse, som æder mennesker og roder rundt i jorden og kan anrette forfærdelige ødelæggelser, hvis den slipper løs - jfr. Midgårdsormen. Navnet er således ganske symbolsk for en minelægger, der strør sine miner som dødbringende æg.

Når navnet i ældre tider blev benyttet som skibsnavn, var det dog ikke som betegnelse for en - om man så må sige - almindelig lindorm. I gamle dage blev figurerne i felterne i det danske Rigsvåbens forskellige våbenskjolde i udstrakt grad brugt som skibsnavne i Flåden, idet våbenet da anbragtes på skibets spejl. Dette våben var således i ældre tider skibets "navneplade", thi en rigtig navneplade med bogstaver, som man nu har det, blev dengang ikke anset for passende - mange kunne jo heller ikke læse. Senere i tiden har gallionsfigurerne også tjent et lignende formål - som oftest dog i forbindelse med et malet navn. Man forstår derfor også, hvad der flere gange er hændt, at et skib, der havde en lindorm malet agter, af ukyndige kunne blive kaldt DRAGEN, fordi disse to fabeldyr var lette at forveksle.

Dengang var folk jo ikke altid så stive i deres naturhistorie, at de vidste, at en lindorm kun havde to små forben - eller slet ingen

MINELÆGGEREN "LINDORMEN"

- medens dragen derimod havde både forben og bagben.

LINDORMENS ældre forgængere var således opkaldt efter den vendiske lindorm, der findes i Rigsvåbenets hovedskjold (nederste halvdel af det nederste felt tilhøjre). Dette våben er tegnet på, at de danske konger kalder sig "De Venders" - og denne titel går helt tilbage til Absalons tid, da de vendiske fyrster måtte anerkende den danske konges overhøjhed. Når man i dag bruger de gamle skibsnavne, er det dog naturligvis ikke mere af heraldiske hensyn men på grund af traditionen.

Men lad os vende tilbage til dampskibene.

Det første - det, der indledte den 156-årige æra - var hjuldamperen KIEL. Den hed oprindelig EAGLE og blev købt i England i 1824 "som et ikke aldeles nyt skib". I juni samme år ankom KIEL til Holmen.

Egentlig var den kun et halvt krigsskib. Ganske vist skulle udgiften ved købet udredes af Søetatens midler - men skibet skulle være til brug for kongen. Under krigsforhold var det meningen, at det skulle kunne anvendes til bugsering af rokanonbåde og mindre sejlskibe samt som depechebåd. Nogen armering fik KIEL aldrig og

blev først opført på den officielle liste over Flådens skibe for året 1842. Det var antagelig, fordi kongen i efteråret 1841 havde fået et nyt skib. Det var hjuldampere ÆGIR - bygget i England - og af jern, noget der dengang var ret usædvanligt. Til at begynde med var ÆGIR ikke armeret, men blev det senere og var under krigs-udrustning så vel i årene 1848-50 som i 1864.

En del hjuldampskibe fik Flåden i det følgende decennium - HEKLA, GEJSER og HOLGER DANSKE er vel de mest kendte. Sammen med flere andre blev de i fredstid ofte anvendt til postfart og andre civile formål.

I 1851 fik vi vort første skruekrigsskib, dampkorvetten THOR. Men helt sikker på skruefremdrivningen til egentlige krigsskibe var vi ikke - kort efter THORS søsætning blev en sejlkorvet sat på stabelen. Det var NAJADEN, som blev søsat 1853 som Flådens sidste sejlkrigsskib.

I England var striden mellem skrueskibet og hjulskibet blevet afgjort nogle få år forinden, idet man simpelthen forbandt agterenderne af to skibe med samme hestekraft - et skrueskib og et hjulskib - med en slæber, og ligesom ved en regulær tovtækning skulle det så afgøres, når skibene gik an, hvilket af dem, der havde den største trækraft. Det er vel unødvendigt at sige, at trods de stampende og plaskende skovlhjul var det skrueskibet, der trak af med hjulskibet.

Stadig forbedredes kedler og maskiner - ildrørskedlerne blev afløst af vandrørskedler, lavtryksmaskinerne af højtryksmaskinerne, der kom høj- og lavtryksmaskiner (compound), liggende maskiner blev til opretstående, 3-gangsmaskiner indførtes, overhedet damp kom til og stadig større damptryk - og da stempelmaskinerne ikke længere kunne klare de høje hastigheder, indførtes turbiner - først de direkte virkende, senere de gearede.

Et trin i dampmaskineriernes mest moderne udvikling har vi aldrig nået: gearede turbiner drevet af damp med meget højt tryk fremstillet i kedler med "atombrændsel" som varmekilde. Her ligger der måske langt ude i fremtiden en mulighed for dampens renaissance som fremdrivningsmiddel også i Søværnets skibe.

R. STEEN STEENSEN

MODELSAMLINGEN GENNEM TRE ÅRHUNDREDER

af

B. v. Munthe af Morgenstjerne

Den 25. juni 1670 modtog Admiralitetskollegiet kongelig ordre til fremtidigt at lade fremstille modeller til alle større orlogsskibe, der skulle sættes i bygning. Denne dag vil Orlogsmuseet markere ved en særudstilling i Rødvorecentret i tiden 11.-27. juni. Jubilæumsåret vil endvidere blive markeret med påbegyndelsen af 1. sektion af Orlogsmuseets bygning i Nivå.

Allerede fra 1555 er vi bekendt med fremstilling af skibsmodeller, s.k. skalamodeller, som i en passende målestok kunne benyttes af værfterne som arbejdsgrundlag ved bygning af det ønskede skib. Det var omtrent 150 år før admiral Ole Judichær i slutningen af 1600-tallet introducerede de første videnskabelige metoder i flådens skibsbyggeri. Trods alle tekniske og videnskabelige fremskridt er fremstilling af modeller blevet fortsat helt op i vor tid, og modelsamlingen, hvoraf størsteparten nu er deponeret på Orlogsmuseet, omfatter trods plyndring og brand 136 skibsmodeller. 38 galions- og agterspejlsmodeller samt 73 detailmodeller og modeller af mekaniske indretninger. Modelbyggeriets fornemme traditioner videreføres i dag på Holmen under modellerer E. Werges kyndige ledelse, hvor der p.t. arbejdes med en model af Nyholm og Flådens leje i 1766. Modellen der fremstilles i skala 1:250 vil komme til at omfatte ikke mindre end ca. 50 færdige skibe og nybygninger.

Som noget ganske naturligt, har man her - som også i udlandet værnet om de smukke modeller, der ud over deres kulturhistoriske og tekniske værdi i mange tilfælde også repræsenterer kunsthåndværk af høj kvalitet; men denne bevaringsproces er desværre kun delvis lykkedes.

Hele den samling Kong Christian IV i årene omkring 1610 lod opstille i en til formålet særligt indrettet sal på Frederiksborg forsvandt med svenskernes besættelse 1658-60. Ved branden, der udbrød på Bremerholm i 1795, og hvor store dele af hovedstaden blev lagt øde, gik ikke mindre end 123 modeller af forskellig slags tabt, og ved englændernes okkupation af Nyholm i 1807 bortførtes mere end 50 modeller inklusive inventarielisten, hvorved det nøjagtige antal er ukendt. Endelig blev 28 numre i 1861 overført til Christiansborg, hvor de formentlig er gået tabt ved slotsbranden i 1884.

I løbet af 175 år er således ca. 200 numre gået tabt, og dog kan vi glæde os over at disponere over en af verdens fornemste marinehistoriske samlinger. Det bør i denne forbindelse nævnes, at der fra modelsamlingen i 1860 til De danske Kongers kronologiske Samling på Rosenborg ud over en kommandostav af sølv med Frederik III's monogram bl.a. blev afleveret "en takkelmodel af en fregat, der henføres til Christian IV" - Jacob Jensen Nordmands pragtmodel af "Norske Løve" fra 1654.

Samlingen har gennem århundrederne ført en temmelig omflakende tilværelse - mere end hvad godt har været for skrøbelige historiske effekter. I rad og række skal nævnes: Mødesalen i Admiralitetshuset 1660-88, Materialhuset på Gammelholm 1688-1742, Pavillonbygningen s.st. 1742-1861, hvortil kommer at dele af samlingen i tiden 1658-1745 indgik i Kunstammeret. I den korte periode 1861-62 var genstandene fordelt i Proviantgården og i Nyholms hovedmagasin, fra 1862-94 i Spantelloftsbygningen på Nyholm og fra

1894 til 1940 i egen bygning på Nyholm. Under besættelsen var samlingen evakueret til Frederiksborg, men da søværnet efter krigen tog modelbygningen i anvendelse til andre formål, hjemførtes samlingen først i årene 1948-50, hvorefter store dele udstationeredes til ikke mindre end 16 steder på Holmen og i provinsen.

Så ringe havde forholdene aldrig været før.

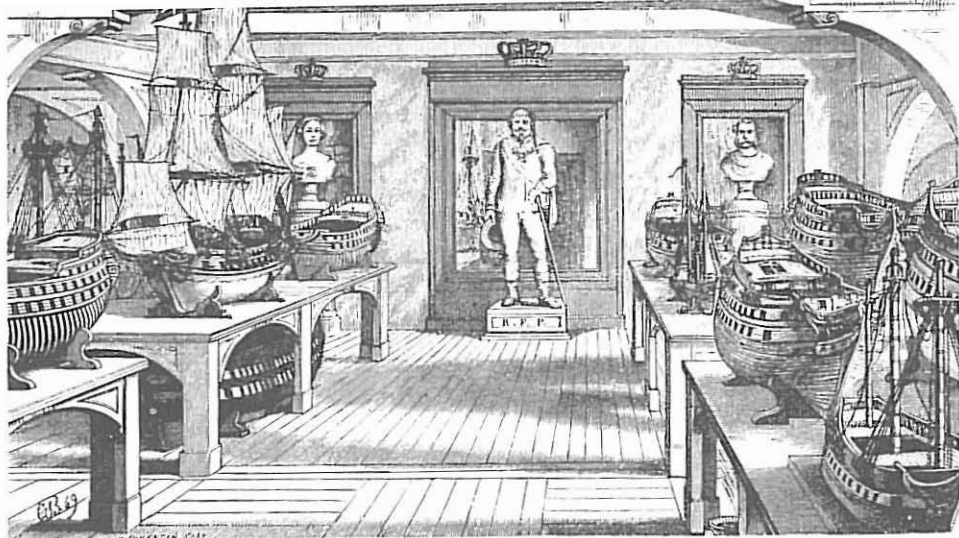
I bestræbelserne på at søge museumsproblemet løst nedsatte Marineministeriet i 1948 en kommission under forsæde af Nationalmuseets afdøde direktør, dr. phil. P. Nørlund, og denne kommission afgav i 1952 en betænkning, som anbefalede opførelse af en museumsbygning på Charlottenlund fort. Som bekendt afgik dette projekt ganske ubemærket ved døden.

Søværnets daværende chef, viceadmiral A.H. Vedel nedsatte derpå i 1956 Søværnets Museumsudvalg, med det formål at søge museumsforholdene løst. En mulighed viste sig kort tid senere, da det blev bekendt, at Københavns Kommunes hovedbibliotek skulle fraflytte Sct. Nicolai Kirkebygning; men desværre kunne Forsvarsministeriet ikke imødekomme ønsket om midler hverken til indretning eller til drift af et orlogsmuseum. Den 30. juli 1957 tog viceadmiral Vedel initiativet til oprettelse af Orlogsmuseets Komite, der foruden ham selv som formand kom til at bestå af kommandør S. Greve, kommandør F.H. Kjølsten og undertegnede. Bibliotekets lokaler blev lejet af kommunen, midler blev rejst ad privat vej - ikke mindst takket være støtte fra Carlsberg Mindelegat for brygger J.C. Jacobsen, og den 12. marts 1958 kunne Orlogsmuseet slå sine porte op for offentligheden. Danmark havde omsider fået en marinehistorisk institution, som ikke alene gennem sin udstilling kunne påtage sig en formidlende opgave, men som også fik mulighed for at foretage en hidtil stort set forsømt indsamlings- og registreringsvirksomhed. Ved modtagelse af gaver og ved køb er samlingerne voxet støt år for år, og en betydelig fotografisk samling er sammen med kildehenvisningsregistre og en avisklipsamling blevet skabt til gavn og til glæde for forskere og skribenter fra ind- og udland.

At denne aktivitet har kunnet gennemføres skyldes ene og alene den umådelige velvilje, der fra erhvervslivets og de store fonders side direkte eller gennem Selskabet Orlogsmuseets Venner er blevet vist museet, som gennem disse år har modtaget donationer og gaver på langt mere end 1 million kroner. Under omtale af disse gaver bør nævnes den exorbitante donation på ca. 300.000 kroner, som museet i 1969 modtog fra The Henry L. and Grace Doherty Charitable Foundation Inc., New York. Det siger sig selv, at denne støtte har været museets ledelse til stor opmuntring i kampen for at kunne klare dagen og vejen, huslejen og lønningerne. For museet har det der til været en betydningsfuld milepæl i dets historie, dels at det gennem Ministeriet for kulturelle Anliggender sidste år blev optaget på finansloven, dels at institutionen fra Chefen for Søværnet modtog officiel anerkendelse som værnets museum.

En del er således nået i den forløbne tid; men ud over varetagelse af den daglige drift arbejder man naturligvis med planer for den nærmeste fremtid.

Et skitseprojekt til en fremtidig museumsbygning udarbejdet af Vikingeskibshallens skaber, professor Erik Chr. Sørensen ligger således klar. Som det formentlig er kendt af tidsskriftets læsere, har museet af Den Hageske Stiftelse lejet Nivaagaard hovedbygning, der samtidigt og vederlagsfrit har stillet en byggegrund til rådighed. Indtil videre har museet udlejet hovedbygningens værelser til unge studerende ved Københavns Universitet.

Stik af modelsamlingen i Spantelloftsbygningens underste etage 1869.

Som i indledningen omtalt, forberedes p.t. en særudstilling i Rødovrecentret. Med denne udstilling "Til orlogs under sejl og damp" vil museet søge at belyse 1800-tallets sidste store sejlskibe og livet ombord på de lange togter over Atlanten i nord til Grønland og mod vest til Dansk Vestindien.

Inden for det sidste år har offentligheden takket være Nationalmuseets udstilling i Brede og Frilandsmuseets udstilling i Rødovrecentret været konfronteret med Arbejderens, Borgerens og Bondens livsvilkår i samme periode, og som en afrunding heraf, har Orlogsmuseet anset det for naturligt i nævnte udstilling at vise glimt af livet, som det udfoldede sig for den værnepligtige på søen. Udstillingen vil forhåbentlig blive opfattet som en fængslende billedbog, som tænkes baseret på fotostater, genstande og oplysende tekster. I forbindelse med denne særudstilling vil en af museets kongechalupper blive udstillet. Det drejer sig om den af Storfyrstronfølgeren, senere kejser Alexander III af Rusland til Kong Christian IX i 1872 skænkede 18-årers chalup, som for første gang præsenteres for offentligheden i al sin pragt, fuldstændig tilrigget med rejkning og salutkanon.

Tre århundreders tradition føres i dag videre af det unge, kun trettenårige museum, som med ungdommens optimisme og tro på den gode sags værdi ser frem til den dag, hvor orlogsflådens righoldige samlinger vil blive forenede i en tidsvarende museumsbygning vis-a-vis Nivaagaardsamlingen, den af konferentsråd Hage skabte fornemme kunstsamling.

Orlogsflådens historie omfattende dens skibsbygnings- og navigationskunst og de livsvilkår, den bød sine mænd på søen og i land er en ikke uvæsentlig del af vort kulturmonster, og som bevarer og formidler af dette stykke historie har Orlogsmuseet som specialmuseum en helt naturlig placering i kredsen af danske kulturhistoriske museer. Dette er erkendt af det offentlige - måtte det da også blive muligt at stille de midler til rådighed, som nu engang er nødvendige for at sikre dette museum trygge vilkår for en lykkelig løsning af de arbejdsopgaver, man i dag stiller til et funktionelt og aktivt virkende museum.

ORDET FRIT

DISKUSSIONEN OM FORUDSÆTNINGERNE FOR DEN 9. APRIL

I foråret 1968 blev en debat, der havde foregået i Tidsskrift for Søværnen om forudsætningerne for det, der skete den 9. april 1940, omplantet til Marinehistorisk Tidsskrift. I forbindelse med det første indlæg, der bragtes her i tidsskriftet, gav jeg en redegørelse for diskussionens problematik og vedføjede en liste over de hidtil fremkomne indlæg (findes i MHT nr. 2/1968). Derefter bragte tidsskriftet atter indlæg i debatten i nr. 2/1969. I det følgende nr. 3 bragtes de afsluttende indlæg. I nr. 4 fremkom kontreadmiral Kjøl-sen med en berigtigelse om sin person i forbindelse med bemærkninger, der var skrevet af kommandør Westrup. Kjøl-sen ønskede at fastslå, at den flyrejse, som han foretog den 1. april 1940 fra Berlin til København, var foranlediget af "udviklingen i den alvorlige militærpolitiske situation i Tyskland", og ikke et "rutinemøde", hvilket det var blevet benævnt af Westrup. Westrup har følt sig foranlediget til at gøre bemærkninger i anledning af denne berigtigelse.

Nedenfor bringes Westrups bemærkninger samt Kjøl-sens brev i den anledning til redaktionen. Endvidere bringes en række spørgsmål fra grosserer Egil Barfod til Westrup samt dennes brev til redaktionen i forbindelse hermed.

Med disse indlæg anser redaktionen diskussionen for afsluttet her i tidsskriftet. På grund af, at tidsskriftet kun kommer 4 gange om året, er det svært af skabe det ideelle forum for diskussioner, der strækker sig over flere indlæg. Også af den grund anser jeg det bedst at stoppe diskussionen her.

HANS CHRISTIAN BJERG

Som et særdeles menigt Medlem af Marinehistorisk Selskab har jeg med Interesse læst Meningsudvekslingerne mellem Kommandør Westrup og Kommandør Wesche. Da det maa forekomme en menig Læser saare specifikt om der f. Eks. er tale om 7 eller 8 U-Baade, tillader jeg mig at stille nedennævnte - saavidt muligt konkrete - Spørgsmaal til Kommandør Westrup.

1. Havde Chefen for Marinen, daværende Viceadmiral Rechnitzer (og hans nærmeste Medarbejdere, naturligvis) nogen vigtigere Opgave fra Krigsudbruddet i 1939 og op til den 9de April 1940 end at forberede Flaaden og disponere Enhederne af enhver Slags paa en saadan Maade at Flaaden som Helhed paa bedst mulig Maade kunne deltage i Danmarks Forsvar?
2. Selvom det er indlysende at en Værnschef maa følge den politiske Ledelses, altsaa Regeringens, Direktiver, tillader jeg mig at spørge Kommandøren om det efter hans Mening ogsaa bør være saadan, dersom disse Direktiver strider mod den overfor Befolkningen af Regeringen klarlagte Hensigt? i det foreliggende Tilfælde, strider mod Regeringens Erklæring af 19de Januar 1940?
3. Mener Kommandøren at ingen af de Dispositioner, som Marinen, altsaa Viceadmiralen foretog i Dagene op til den 9de April 1940, havde til Hensigt at svække Flaadens Operationsduelighed og Slagkraft?
4. Hvis de foretagne Dispositioner ikke havde denne Hensigt, havde de da denne Virkning?
5. Mener Kommandøren at den Maade hvorpaa Mineudlægningen blev foretaget i 1939 var fuldt foreneligt med en ligelig Neutralitet?
6. Hvorlangt eller hvorlænge bør en Officer følge givne Ordre, hvis disse strider mod hans Samvittighed og eventuelt er i Konflikt med den Uddannelse, han har faaet?

Idet jeg paa Forhaand takker for Optagelsen vil jeg med stor Interesse afvente Kommandør Westrups Svar paa de foran anførte Spørgsmaal og helst i samme Nummer af Tidsskriftet.

EGIL BARFOD

I forbindelse med Hr. Egil Barfods spørgsmål til kommandør Westrup har redaktionen modtaget nedenstående brev fra denne:

"Et spørgsmål forudsætter, at man både kan svare ja og nej, ellers er det meningsløst som spørgsmål. Tilsende spørgsmål forudsætter altså som mulighed, at viceadmiral Rechnitzer har begået grove, strafbare handlinger ved bl. a. med hensigt at have svækket flåden, altså sabotage til fordel for Tyskland, og at hans "nærmeste medarbejdere" har gjort sig skyldige i meddelagtighed i samme forbrydelser.

Dette ligger under lavmålet af, hvad jeg og formentlig også Deres tidsskrift vil beskæftige sig med. Jeg troede egentlig, at sådanne synspunkter var ophørt med Galsters domfældelse.

Med venlig hilsen Deres J. WESTRUP

P.S. Det Ole Bjørn Kraft har kaldt "Illusionsdramaet 19. jan. 1940" var en folketingsbeslutning og ikke "regeringens erklæring". "

IMØDEGÅELSE AF EN BERIGTIGELSE

I nærværende tidsskrifts hæfte nr. 4 i 2. årg. er Kommandør Kjøl-sen fremkommet med en berigtigelse, hvori han vil hævde, at det er "urigtigt", når jeg har hæftet ordet "rutine" ved det møde, som Kjøl-sen den 1. apr. var til i København. Jeg skulle ikke trætte læ-serne med en imødegåelse, hvis det ikke var fordi denne kaster et interessant og for marinehistorien nyttigt lys over Kjøl-sens stadig ændrede fremstilling af forholdene omkring advarslerne fra Berlin.

Nu er hans berigtigelse for det første ganske irrelevant i for-hold til min anvendelse af "rutinemøde" i forbindelse med min på-visning af det urigtige i midlt. kontreadmiral Wesche's påstand i Marinerundschau om, at Kjøl-sen havde været i København efter Zahle's brev af 4. apr. for at aflægge nøje beretning. Han var i København den 1. apr. og altså ikke efter den 4. apr., hvad der nat-urligvis - hvis det havde været rigtigt - havde været en hård be-lastning for den daværende Søværnsskommando m.flere. Heri må vel også søges grunden til at Kjøl-sen ikke har berigtiget en så grov fejl om ham selv. Wesche's fejl er så meget mere uforståelig, som man i den parlamentariske kommission netop har diskuteret betime-ligheden af et sådant besøg. Men den diskussion skal jeg ikke del-tage i.

Rent faktisk er forholdet imidlertid det, at Kjøl-sen rejste til Berlin den 22. dec. 1939 og den 1. feb. var han til møde hos Vice-admiral Rechnitzer, med hvem han aftalte at aflægge besøg en gang om måneden. Herefter aflægges han så besøg både den 1. mar. og den 1. apr. Den første i hver måned i den tid Kjøl-sen var i Berlin aflægges han således besøg i Marineministeriet - undtagen naturlig-vis den 1. jan., hvor man har lukket. Mon ikke en sådan militær præcision og regelmæssighed skulle berettige til udtrykket "rutine".

Men lad os se, hvad Kjøl-sen selv har sagt om rejsen, og her-om finder vi i "Optakten til den 9. april" fra 1945 flg.:

"Efter aftale rejste jeg i almindelighed til København en gang om måneden for personligt at aflægge militær-politiske referater i Marineministeriet samt i Udenrigsministeriet og for forskellige le-dende personer inden for regeringen for derved at kunne undgå indi-skretioner ved skriftlige indberetninger.

Da jeg den 1. apr. 1940 afrejste til København med luftfartøj medtog jeg en håndskrivelse fra gesandten kammerherre Zahle til udenrigsminister Dr. Munch og denne skrivelse omtalte de tyske troppekoncentrationer i Nordtyskland samt Tysklands tilsyneladende frygt for at vestmagterne ville rette et angreb på malmlejerne i Nordskandinavien".

Her er der ikke noget om, at rejsen var "foranlediget af udvik-lingen i den alvorlige militærpolitiske situation i Tyskland, idet jeg anså det for nødvendigt at rapportere mundtligt til myndighederne i København" således som det nu hedder i 1969 i berigtigelsen.

Og ser vi, hvorledes Kjøl-sens civile kolleger i gesandtskabet så på rejsen, har vi først daværende legationssekretær Steensen-Leth, der i den parlamentariske kommission siger: "Sagen er den, at Kjøl-sen skulle alligevel rejse hjem den 1. om morgenen". Og dav. legationssekretær Schön taler om Kjøl-sen, "der den 1. april fløj til København på sit sædvanlige månedlige besøg".

I Berlin havde man altså ikke det indtryk, at rejsen var dikte-ret af den alvorlige militærpolitiske situation, men simpelthen fordi det var d. 1. Og både efter Kjøl-sen selv og efter Steensen-Leth hidrører Zahles uro, der får ham til at skrive brevet, ikke fra Kjøl-sen, men fra noget, han har fået at vide aftenen før bl.a. af Helge Knudsen. Kjøl-sens rutinerejse 1. april får således først sin særlige karakter gennem Zahle's uro og ikke gennem Kjøl-sens.

Og rutinesynspunktet fastholdes endnu skarpere under afhøringen i 1945 i den parlamentariske kommission således:

Rager: Jeg vil gerne spørge om den omstændighed, at kommandørkaptajnen rejste herop den 1. april var affødt af den særlige aktuelle situation med det brev, som blev bragt med, eller om rejsen var en af de nogenlunde normale rejser kommandørkaptajnen omtalte i begyndelsen af sin redegørelse.

Kjølens: Det var i og for sig en normal rejse, men man må huske, at jeg kun forelagde kammerherre Zahle spørgsmålet om normale rejser, når der skete noget. Det var altså en kombination af begge dele, men hvis den håndskrivelse fra kammerherre Zahle ikke havde foreligget ville jeg alligevel have taget af sted den 1. april."

Det som jeg så "urigtigt" har kaldt "rutinemøde" var efter Kjølens egne ord foregået på en "normal Rejse" og om det kan glæde Kjølens skal jeg da gerne ved evt. fremtidige lejligheder benytte dette hans eget udtryk, der siger det samme som mit.

Man må undrende spørge om Kjølens virkelig har glemt, hvad han sagde i kommissionen, når han i berigtigelsen henviser til denne.

Så forstår man bedre hans henvisning til "Logbogen" fra 1957, hvor "Optaktens" nøgterne begrundelse for rejsen er forladt til fordel for en begrundelse svarende til berigtigelsen.

Men yderligere er der mellem 1957 og "berigtigelsen" kommet det særlige, at Bjørn Svensson dels i sin bog "Derfor gik det sådan den 9. april", dels i en påfølgende diskussion i "Jyske Samlinger" Ny række, VII, har givet en skarp kritik af Kjølens som historisk skriver, idet han påviser, hvorledes Kjølens har "søgt at andre billedet af sine advarsler fra 1940, så de fremtræder mere kategorisk end de var" og "det graverende er tendensen, der dels tjener til at afmale hans indberetningsarbejde i 1940 endnu smukkere end det var, dels er egnet til at mistænkeliggøre udenrigsminister dr. Munch på en måde, som der ikke er sagligt grundlag for".

Bjørn Svensson dokumenterer ikke alene, at Kjølens referat af advarslen af 4. april i tidens løb har undergået en for ham selv gunstigere udvikling i retning af det, som virkelig skete, men også at Kjølens i modstrid med alle foreliggende referater - herunder også hans egne - vil hævde, at han over for Dr. Munch den 1. april gav udtryk for, at Danmark var truet. Den diskussion skal jeg holde mig langt væk fra. Men det er klart, at Kjølens berigtigelse af idag hænger nøje sammen med denne diskussion. Der er en lige linie fra at hævde, at han gjorde noget mere end at kommentere Zahle's brev, til at hævde, at det var en indre uro for den militærpolitiske situation, der drev ham ud på rejsen den 1. april, og ikke det forhold, at han også gjorde det også 1. feb. og 1. marts. Nu er det ikke længere en "i og for sig normal rejse", og jeg må ikke kalde den en rutine rejse.

Dette er vel den eneste rimelige forklaring på en så urimelig berigtigelse. Og som en yderligere opbygning af et nyt billede har vi i denne berigtigelse dels de to små "etc" efter referatet af Zahle's brev, der må indicere, at dette brev indeholdt betydeligt mere end hvad der hidtil har foreligget, dels skal berigtigelsen "Skandinaviens truede stilling" nu dække det langt snævrere "Tysklands tilsyneladende frygt for at vestmagterne ville rette et angreb mod malmlejerne i Nordskandinavien".

Iøvrigt ser jeg nu, at Bjørn Svensson har betegnet den berømte rejse som en "månedlig rutine rejse" uden, at Kjølens har indføjet en protest desangående til hans andre protester mod Svensson.

Måtte ovenstående tjene til at mane til yderste varsomhed med at tage for givet, hvad Kjølens skriver om sig selv og 9. apr. og jeg kan yderligere anbefale marinehistorisk interesserede at læse ovennævnte diskussion i "Jyske Samlinger".

Men diskussionen om 9. april drives alt for ofte over i problemerne om advarslerne, hvad der egentlig er ret så irrelevant, fordi den først får rigtig interesse, hvis man forudsætter, at vi havde taget en eksistenskamp op den 9. apr., hvad der igen forudsætter enten, at forsvaret handlede imod regeringen, eller at denne handlede imod sin egen klart formulerede målsætning for forsvaret, som var neutralitetskrænkelers afværgelse i det omfang, der var rimelig mulighed derfor, hvad Stauning hårdt og lige på nærmede uddybede i nytårstalen 1940 med, at krigsførelse i egentlig forstand er udelukket, og at vi "ikke kan tage kampen op imod de magter, der står kampberedte over for Danmark", noget som stod ved magt og så efter tågelægningsmanøvren den 19. jan.

Diskussionen om advarslerne mod et tysk angreb bliver altså ikke så overvældende betydningsfulde, hvis man ikke skal foretage sig noget aktivt over for dette, men den tilslører de mere centrale problemer. Den kunne dog måske have en vis interesse ud fra det tankeeksperiment, at en dansk mobilisering kunne have skræmt Hitler, at vi så at sige havde bluffet tyskerne til at opgive aktionen. Men Kjølens går videre, han mener, at "een, højst to dages kamp på dansk territorium, kunne have afgørende betydning, idet et dansk forsvar ville have sinket aktionen mod Norge og derved efter al sandsynlighed have haft afgørende indflydelse på den," (se "Optakten" pag. 17). Forudsætningen for denne af Kjølens ønskede kamp kan realistisk set kun tænkes at være et ulydigt forsvar og dette bringer mig over til en lille bemærkning til "Et kuriosum" i MHT, 2. årg., pag. 61.

Hvis stud.mag. Cohrt havde kendt danske undervandsbådes intensive træning i 14-dages togter, ville hans kommentar til min lille fantasieren over kommandør Wesches ulydighedsteori m.h.t., hvad ulydige danske undervandsbåde kunne have udrettet, ikke have behandlet deres evt. virke ved Odden den 9. apr., men i Kattegat under hele follow-up-fasen, hvor situationen for de tyske transporter netop i de første 14 dage var meget alvorlig, se nærmere Hubatsch's "Weser Übung". (Hvorfor Cohrt regner med overfladefart under forlægning er ikke klart, den måtte foregå neddykket). Iøvrigt vil jeg henvise ham til R. Steen Steensens råd til "usøvante", 2. årg. pag. 94, som MHT vel netop havde mulighed for at formidle.

Jeg skal ikke nægte, at jeg med min af Wesche provokerede sidebemærkning om, hvad ulydige undervandsbåde kunne have udrettet, havde håbet, at en eller anden ville have rejst spørgsmålet, om undervandsbådenes håbløse stilling i et dansk søværn, der kun skal afværge "visse neutralitetskrænkelser", hvad de var ganske uegnede til. Deres væsen er krigens, og når krigen ikke vil komme til dem, måtte de så at sige selv lave den. Når man har tænkt over mellemkrigstidens mangel på logik, klarhed og konsekvens, således som den netop udkrystalliserede sig i bevogtningsmarine - undervandsbåde, måtte undervandsbådsmanden Wesche's ulydighedsteori være den givne anledning for en eller anden til at spørge om, hvorledes skulle undervandsbåde anvendes i et dansk søværn, der ikke skulle føre krig.

J. WESTRUP

Til redaktionen af Marinehistorisk Tidsskrift.

I min berigtigelse i Marinehistorisk Tidsskrift november 1969, pag. 73 indledte jeg med at fastslaa, at jeg iøvrigt ikke ønsker nogen diskussion med kommandør Westrup.

Til oplysning for læsere af tidsskriftet kan jeg meddele, at grunden hertil er, at ogsaa jeg erfaringsmæssig efterhaanden har maattet erkende det totalt formaalsløse i at forsøge nogen nøgtern og saglig diskussion med Westrup.

F. H. KJØLSEN

LOUIS R. HANSENS PERSONALHISTORISKE SAMLING

I den tid Flådens Underofficersskole eksisterede 1868 - 1932 - under vekslende navne - gennemgik lidt over tusinde skolens forskellige uddannelsesretninger. Igennem mange år har en tidligere elev, Louis R. Hansen, København, omhyggeligt og systematisk samlet oplysninger om alle denne skoles elever, deres virksomhed i Søværnet og - i mange tilfælde - deres overgang til et civilt erhverv, vel nok en følge af underofficersuddannelsens betydelige praktiske sigte.

For underofficerernes generelle historie er der tidligere redegjort i Janus Sørensen: Bidrag til Søunderofficerernes og Flaadens underofficersskolers Historie, Kbh. 1958. Den af Louis R. Hansen tilvejebragte samling af oplysninger og fotografier udgør ikke alene et værdifuldt supplement til dette arbejde, men vil ligeledes være værdifuld for enhver, der søger oplysninger om Søværnets personel.

Det må derfor glæde alle dyrkere af vort søværns historie, at Louis R. Hansens samlinger nu er at finde i Rigsarkivets Håndskriftsamling, og således er blevet tilgængelig for den marinehistoriske forskning. Søofficererne har deres biografiske værk. Måske ville det være en god idé at få udsendt de i den nævnte samling indsamlede personalhistoriske oplysninger og fotografier i bogform!

HANS CHRISTIAN BJERG

"MARINENS KORTSAMLING"

Den største enkeltgruppe inden for Rigsarkivets samlinger af kort og tegninger udgøres af de samlinger, der er opstået inden for Søetaten og som under eet benævnes "Marinens Kortsamling". Denne omfatter ca. 13.000 tegninger og kort for tiden frem til 1848.

Fra begyndelsen af det 17. århundrede omtales her i Danmark tegninger i forbindelse med bygning og konstruktion af skibe til orlogsflåden. De udenlandske skibbygmestre, der forestod bygningen, anså tegningerne for deres private ejendom, hvorfor vi i dag kun kender ganske få fra tiden før 1690. På dette tidspunkt overtog danske konstruktører skibbygningen, og der skete en egentlig etablering af denne samtidig med, at et nyt skibbyggeri blev taget i brug på øen Nyholm. Fra O. Judichærs udnævnelse til fabrikmester og leder af skibbyggeriet på Holmen i 1692 har vi bevaret tegninger af næsten samtlige skibe, der er byggede til orlogsflåden.

Inden for Søetaten opstod der samlinger af kort og tegninger primært i forbindelse med skibbygningen, men andre emner er også repræsenterede i de forskellige samlinger, såsom bygninger og andre basefaciliteter, skibsartilleri, forskellig teknisk apparatur, oversigtskort og tabeller.

"Marinens Kortsamling" rummer skatte såvel i forskningsmæssig som i kunstnerisk henseende. Samlingerne må karakteriseres som enestående selv efter en international målestok. Siden marts har der i Rigsarkivets vestibule været fremlagt eksempler på hvad samlingerne rummer. Den lille udstilling har været tilrettelagt af stud. mag. Hans Chr. Bjerg.

-red.

Frimærke på 30 øre, der udsendes i anledning af det jubilæum, som Orlogsmuseet fejrer. Frimærket udkommer den 15. juni og første-dagskuverter kan bestilles på normal vis gennem Postens Filateli-kontor. Efter den 25. juni vil Orlogsmuseet have rådighed over et vist antal stemplede kuverter, som agtes solgt til særpriser til støt-te for museets arbejde. Frimærket er udført af grafikeren Sv. Havsteen-Mikkelsen. Motivet er modellen af orlogsskibet ELE-PHANTENS gallion, 1741.